

นางร้องไห้

โกวิท วรรณกะกาญจน์

นางร้องไห้ เป็นอีกธรรมเนียมหนึ่งในพิธีของราชสำนักที่จัดแสดงขึ้นเพื่อแสดงความอาลัยแด่ผู้ล่วงลับ การมี “นางร้องไห้” เป็นธรรมเนียมหนึ่งในราชสำนัก ได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมมาจากชนชาติมอญที่มีสัมพันธ์กับไทยมานาน ซึ่งในประเพณีมอญจะมีพวกรับจ้างร้องไห้ มีเสียงร้องทำนองโศกครวญ จนนำมาตั้งเป็นชื่อทำนองเพลงว่า “มอญร้องไห้”

ที่มาของธรรมเนียมมอญกล่าวกันว่ามาจากการบริณพพานของพระพุทธเจ้า ที่ทำให้พุทธบริษัทที่ยังไม่บรรลุนิพพานพากันร้องไห้ระงม ภายหลังจึงกลายเป็นประเพณีสืบมาว่า เมื่อบิดามารดา หรือครูบาอาจารย์ตายไป ลูกหลานและศิษย์ต้องไปร้องไห้แสดงความกตัญญูต่เวที

ในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏหลักฐานการมีนางร้องไห้ในคำให้การ “ขุนหลวงหาวัด” อธิบายถึงการจัดงานพระราชพิธีพระบรมศพของพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ว่าได้เกณฑ์นางสนมกำนัลมาเป็นนางร้องไห้ ซึ่งในการร้องไห้จะควบคุมการประโคมมโหรีปี่พาทย์ ดังนี้

“แล้วจึงกะเกณฑ์ให้พระสนมกำนัลนับทั้งปวงมานั่งห้อมล้อมพระบรมศพ แล้วนั่งร้องให้เป็นเวลาหน้าที่เป็นอันมาก แล้วมีนางขับรำเกณฑ์ห้ามโหรี กำณัณรน้อยๆ งามๆ ดังกินนร กินรี มานั่งห้อมล้อม ขับรำทำเพลงอยู่เป็นอันมาก แล้วจึงประโคมฆ้อง กลอง แตรสังข์ และมโหรีปี่พาทย์อยู่ตลอดเวลา”

ธรรมเนียมการพระศพนี้ ทำสืบเนื่องมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชที่ ๑ ซึ่งมีนางร้องไห้ และประโคมกลองชนะตามเวลา เหมือนอย่างพระมหากษัตริย์แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา

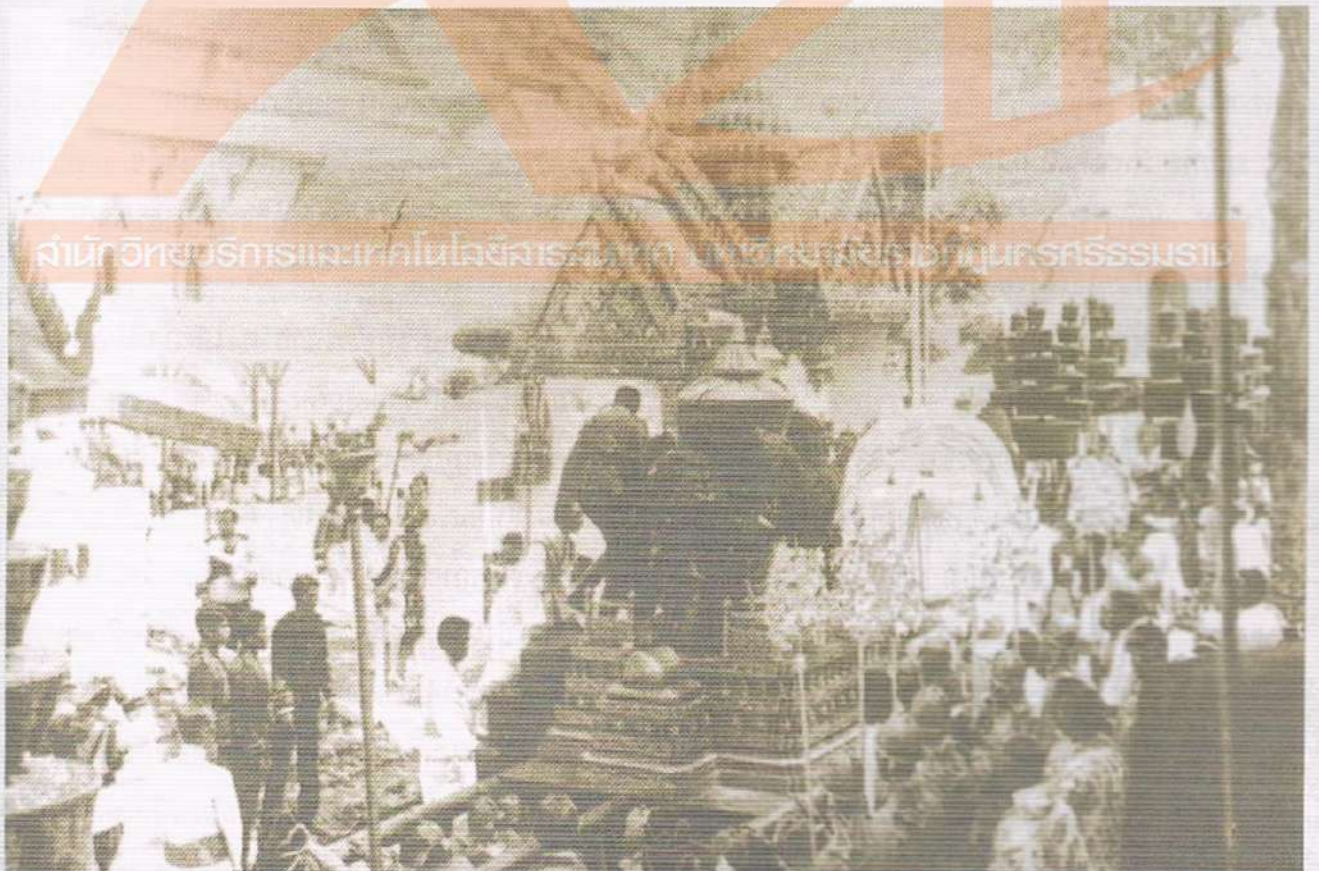
สำหรับวิธีการต้องใช้คนจำนวนมาก ส่วนใหญ่จะใช้นางพระสนม นางพระกำนัลหรือผู้ที่ได้ถวายตัวมีต้นเสียง ๔ คน และมีคู่ร้องรับประมาณ ๘๐-๑๐๐ คน

ครั้งสุดท้ายที่มีนางร้องไห้ตามพระราชประเพณี คืองานพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า

เจ้าอยู่หัว ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้จัดนางร้องไห้ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงทิพยรัตนกิริฎกุลินี โดยให้เจ้าจอมและพนักงานคอยร้องให้ตามบท ในเวลาประโคม ย่ำยาม คือ ย่ำรุ่ง เทียง ย่ำค่ำ ยาม สองยาม สามยาม มีเจ้าจอมหม่อมราชวงศ์สดับ ลดาวัลย์ เจ้าจอมคนสุดท้ายในรัชกาลที่ ๕ เป็นต้นเสียงร้องนำ

แต่หลังจากงานพระบรมศพในครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวก็ทรงมีพระราชดำริให้

พระราชพิธีอัญเชิญพระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

กุลสตรี ปรากฏว่า เจ้าจอม ม.ร.ว.สดับ มีพรสวรรค์ทางด้านเสียง ขับร้องเพลงได้กังวานหวานอย่างที่เราเรียกกันว่า มี “แก้วเสียงชั้นเอก” จึงได้เป็นนางขับร้องในวงมโหรี ร้องถวาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในครั้งหนึ่งเมื่อทรงพระประชวรต้องพักผ่อนพระวรกายอยู่หลายวัน

แม่เสียงเพราะเอ๋ย

น้ำเสียงเจ้าเสน่ห์

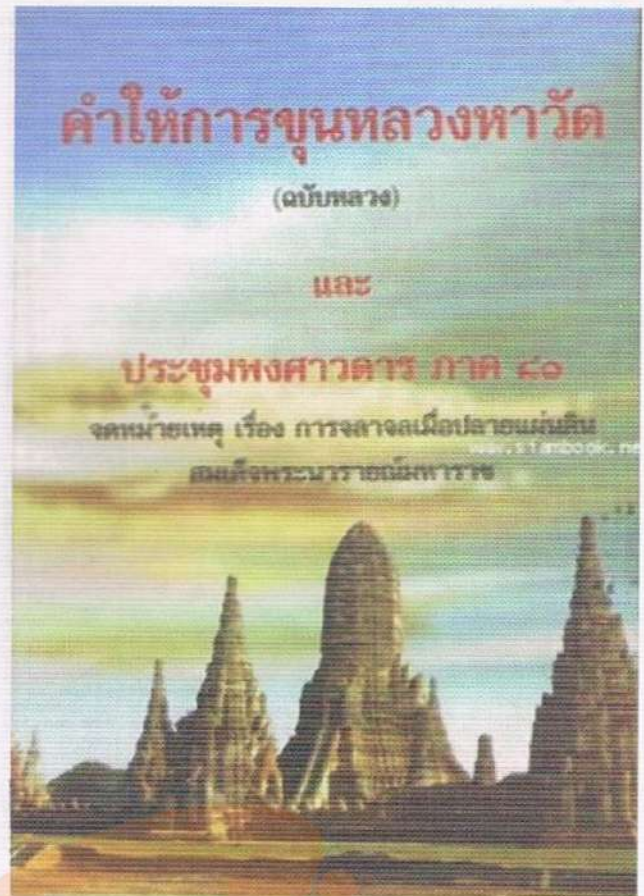
เหมือนหนึ่งใจพี่จะขาด

เจ้ารองลำนำ ยิงข้าพิศวาส

พี่ไม่วายหมายมาด

รักแม่เสียงเพราะเอ๋ย

แล้วทรงขอจากสมเด็จพระวิมาดาฯ ให้ ม.ร.ว. สดับ
เข้ารับราชการฝ่ายในเป็น เจ้าจอมรุ่นท้ายในรัชกาลที่ ๕
และได้ชื่อว่าเป็นเจ้าจอมที่ทรงโปรดปรานมากที่สุดคนหนึ่ง
เจ้าจอมสดับได้ทำหน้าที่ฉลองพระเดชพระคุณ
เป็นครั้งสุดท้ายในพระราชพิธีพระบรมศพ พระองค์
ทรงทำหน้าที่เป็น นางร้องไห้ ขณะเคลื่อนพระศพสมเด็จพระ
รัชกาลที่ ๕ และเป็น นางร้องไห้องค์สุดท้ายในราชวงศ์จักรี

เอกสารอ้างอิง

ข้อมูลจาก ประวัติศาสตร์กรุงรัตนโกสินทร์

อิศรินทร์ หนูเมือง/เรียบเรียงจาก หนังสือ

กรรมเนียมพระบรมศพ และพระศพเจ้านาย : สำนักพิมพ์
มติชน ๒๕๕๑ เผยแพร่ครั้งแรกใน ประชาชาติธุรกิจ
ออนไลน์ ๒ ส.ค. ๒๕๕๔

